

SOLIQ IMTIYOZLARI BERISH TARTIBINI YANADA TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

mustaqil tadqiqotchisi

Botirov Muxiddin Nizomidinovich

Annotasiya: O‘zbekiston Respublikasining 2023-yilgi soliq qonunchilik hujjatlariga kiritilgan asosiy o‘zgarish va soliq imtiyozlari berish tartibini takomillashtirish ularga yangicha yondashuvlarni joriy etish orqali bozor xizmatlari hajmini oshirish, aholiga yangi ish o‘rinlarini yaratish imkoniyatlari kengaytirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. So‘nggi yillarda mamlakatni jadal ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish maqsadida iqtisodiyotni erkinlashtirish, tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash hamda ularga teng raqobat sharoitlariga ega bo‘lgan yagona iqtisodiy makonni shakllantirish bo‘yicha keng ko‘lamli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Shuningdek, soliq imtiyozlari va boshqa berilayotgan yengilliklar aniq maqsadlarga yo‘naltirilayotganligiga qaramasdan, ularning samaradorligini baholashning tizimi ishlab chiqilmagan.

Kalit so‘zlar: byudjet siyosati, inqiroz, byudjet, soliq imtiyozlari, soliq ma‘murchiligi, tadbirkorlik sub’ektlari, soliq hisoboti, soliq tushumlari, soliq imtiyozlari, soliq, soliq stavkasi, preferensiyalar.

Kirish: Mamlakatimiz iqtisodiyotining barqarorligini ta‘minlashda iqtisodiy siyosatining eng muhim elementlaridan biri – soliq siyosatini yanada liberallashtirish, soliqqa tortish tartibini soddalashtirish, soliq yukini pasaytirish, xo‘jalik sub’ektlarining huquq va erkinliklarini himoya qilishni amalga oshirish hisoblanadi. Respublikamizda amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli soliq islohotlarining natijasida aholi real daromadlari o‘sishi, ishlab chiqarishni

modernizatsiya qilish va texnologik jihatdan yangilash, tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlashga xizmat qilmoqda.

O'zbekiston Respublikasining 2023 yilgi soliq konsepsiyasi doirasida soliq qonunchilik hujjatlariga kiritilgan asosiy o'zgarish va qo'shimchalar kiritildi. Xususan, O'zbekiston Respublikasining "2023 yil uchun Davlat byudjeti to'g'risida" qonuni (30.12.2022 y., O'RQ-813-son), "2023 yil O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirishlar va qo'shimchalar kiritish to'g'risida»gi qonuni (30.12.2022 y., O'RQ-812-son) hamda mazkur qonunning ijrosini ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori (30.12.2022y, PQ-471-son) qabul qilindi. Mazkur qonunchilik hujjatlari bilan Soliq kodeksining amaldagi 52 ta moddasiga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritildi hamda yangi 2 ta modda bilan to'ldirildi. Ushbu kiritilgan o'zgartirish va qo'shimchalarni korxonalarining toifalariga qarab 4-ta yo'nalishga bo'lish mumkin. 1-yo'nalish. Korxonalar toifalari bo'yicha:

Yirik va QQS solig'i to'lovchilari uchun qonunchilik hujjatlariga kiritilgan o'zgartirish va qo'shimchalar. Qo'shilgan qiymat solig'i bo'yicha: Soliq to'lovchilarning toifasi, soliqni hisoblab chiqarish va to'lash tartibi, shuningdek soliq hisobotini taqdim etish muddatlari saqlab qolindi. Qo'shilgan qiymat solig'i stavkasi 15 foizdan 12 foizga pasaytirildi; Natijada 14 trln.so'm mablag' soliq to'lovchilar ixtiyorida qolishi kutilmoqda. Qoplanadigan (qaytariladigan) qo'shilgan qiymat solig'i summasining asosligi yuzasidan kameral soliq tekshiruvini o'tkazish muddatlari 60 kundan 30 kunga qisqartirildi. 2023-yil 1-apreldan quyidagilar bo'yicha berilgan imtiyozlar bekor qilindi: byudjet mablag'lari hisobidan har yillik mineral xom ashyo bazasini rivojlantirish va qayta tiklash davlat dasturlari doirasida ko'rsatiladigan geologiya xizmatlari bo'yicha aylanma;

Davlat byudjetiga qo'shimcha 106 mlrd.so'm soliq tushishi kutilmoqda. pochta markalari, markali otkritkalar, konvertlarni realizatsiya qilish bo'yicha aylanma;

Davlat byudjetiga qo'shimcha 2 mlrd.so'm soliq tushishi kutilmoqda. byudjet mablag'lari hisobidan bajariladigan ilmiy tadqiqot va innovatsion ishlarni realizatsiya qilish bo'yicha aylanma. Davlat byudjetiga qo'shimcha 1 mlrd.so'm soliq tushishi kutilmoqda. Shuningdek, 2023-yil 1-iyuldan O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasining qo'riqlash bo'linmalari xizmatlari bo'yicha taqdim etilgan imtiyozlar bekor qilindi. Davlat byudjetiga qo'shimcha 27 mlrd.so'm soliq tushishi kutilmoqda. Davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari O'zbekiston Respublikasi Prezidenti yoki Vazirlar Mahkamasining qaroriga asosan qo'shilgan qiymat solig'ini to'lovchilar deb e'tirof etilishi belgilandi. Bu norma ixtiyoriy va zaruratga qarab amalga oshiriladi. Misol uchun, Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 31-martdagi "Oziq-ovqat xavfsizligi va ichki bozorda narxlar barqarorligini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-147-son qarori bilan "O'zdavxaxira" qo'mitasi QQS to'lovchisi sifatida ro'yxatdan o'tkazilgan. 2023-yil 1-yanvardan boshlab, QQS guvohnomasining amal qilish muddati to'xtatilganligi munosabati bilan hisobga qabul qilinmagan, haqiqatda olingan tovarlar (xizmatlar) bo'yicha to'langan (to'lanishi lozim bo'lgan) soliq summasiga, guvohnomaning amal qilish muddati tiklangan taqdirda, soliq to'lovchida va uning xaridorlarida guvohnomaning amal qilishi to'xtatib turilgan davr uchun tuzatishlar kiritilishi (hisobga qabul qilinishi) huquqi berildi. Misol uchun: Korxonalar QQS guvohnomasining amal qilish muddati to'xtatilgandan keyin QQS bilan 1150 mln.so'mlik tovar (xizmat) sotib olganda, 150 mln.so'mni tovar narxiga kiritishga to'g'ri kelardi, kiritilgan o'zgartishdan keyin 150 mln.so'mni hisobga oshi huquqi paydo bo'ldi. Respublika bo'yicha 2022-yilda 61970 korxonalar tomonidan 2207 mlrd.so'm QQS summasi tovar qiymatiga kiritilib mahsulot tannarxi oshishiga olib kelgan.

Aksiz solig'i bo'yicha: Soliq to'lovchilar toifasi, shuningdek soliq hisobotini taqdim etish va soliqni to'lash muddatlari saqlab qolindi. 2023-yil 1-fevraldan boshlab neft mahsulotlari hamda ishlab chiqariladigan alkogol va tamaki

mahsulotlari bo'yicha aksiz solig'i stavkalari 10 foizga indeksatsiya qilindi. 2023-yil 1-yanvardan boshlab alkogol mahsulotlarini (kuchsiz alkogolli ichimliklar bundan mustasno) ishlab chiqarishda aksiz solig'i aksiz to'lanadigan mahsulot tarkibidagi etil spirtining ulushidan kelib chiqqan holda hisoblab chiqariladi. Bunda ishlab chiqariladigan alkogol mahsulotining o'lchov birligi «litr» deb belgilandi (ilgari «dal» edi). 2023-yilda ushbu mahsulotlarga aksiz solig'i stavkasi aksiz to'lanadigan tovar tarkibidagi suv qo'shilmagan etil spirtining 1 litri uchun 34 500 so'm miqdorida belgilanmoqda. Masalan, aroq tarkibidagi etil spirti ulushi 40 %ni tashkil etadi, 1 litr uchun aksiz solig'i summasi 13 800 so'mni ($34\,500 \text{ so'm} \times 40\%$), 2023 yil 1 fevraldan boshlab esa indeksatsiyani hisobga olgan holda – 15 200 so'mni ($38\,000 \text{ so'm} \times 40\%$) tashkil etadi. 2023-yil 1-yanvardan boshlab oziq-ovqat xomashyosidan rektifikatsiyalangan etil spirti, efiraldegidli fraksiyadan texnik rektifikatsiyalangan etil spirti va asosiy fraksiyadan etil spirtiga aksiz solig'i stavkasi 5 baravarga oshirildi va 1 litr uchun 7 450 so'mni tashkil etdi. 2023-yil 1-yanvardan boshlab alkogol va tamaki mahsulotlarini import qilishda aksiz solig'i stavkalari 5 foizga pasaytirildi.

Xulosa va takliflar.

Raqobat muhitini buzuvchi individual imtiyozlar va preferensiyalarni yetarli natija ko'rsatmayotgan sohalar va yo'nalishlar bo'yicha, shuningdek eskirgan va amaliyotda foydalanilmayotgan imtiyozlar va subsidiyalarni qisqartirish yoki bekor qilish, yuqori natija ko'rsatayotgan hududlar, yuqori qo'shilgan qiymat yaratib, tez o'sayotgan sohalar uchun yangi qo'llab-quvvatlash turlarini joriy etish, yaratilgan qo'shilgan qiymat, imtiyozlarni, subsidiyalar hamda boshqa yengilliklarning samaradorligini baholash kerak bo'ladi.

Adabiyotlar/Literatura/Reference:

O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi- Tosh: G'.G'ulom 2020.- 640 b.

O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi ma'lumotlari. www.soliq.uz.

Normurzaev U. Amendments and additions to the tax code of the republic of uzbekistan on tax privileges in 2021. – 2021